

KARAP ZOLTÁN

HOZZÁFÉRÉS A BELSŐ TÁRHELYHEZ

Beszélgetés Kürti Lászlóval

Kürti László költő, szerkesztő, tanár. Vásárosnaményban született 1976-ban. Huszonkét éves, amikor Félszavak című verseskötete megjelenik magánkiadásban; akkor még Kovács László néven, később Kürtire változtat. Testnevelő tanári diplomát szerez. Mátészalkán alapít családot, főállásban az Esze Tamás Gimnázium tanára, de a megye irodalmi életében is aktív szerepet vállal. Először a Partium, később A Vörös Postakocsi lírarovatának szerkesztője, közönségtalálkozókat szervez és moderál, közben filozófiából doktori tanulmányokat folytat. Második könyve az Akvárium, harmadik az Alkalmi otthonok, ezt követi a Magyar Napló gondozásában kiadott Testi misék, valamint a Kalligramnál megjelent két verseskötet, A csalásról és az Ahogy én öleltem című. Aki ismeri, tudja, Kürti László akkor is úton van, és siet valahová, ha csak egy helyben ül, vagy épp beszél.

– Mit írsz mostanában?

– Zalán Tibor új könyvéről egy rövid recenziót, miközben interjúvolom is Tibort úgy húszezer karakterben. Jövő héten pedig mindennap le kell adnom egy-egy új szöveget.

– A költők is be vannak havazva?

– Az embernek nemhogy három élete van (a társadalmi, a privát meg a titkos), hanem a hétköznapi működése is legalább három fronton zajlik, s ez olyan feszültséget okoz, hogy megállás nélküli örületben él. A költő nem romantikus álomvilágban írogatja verseit a körtefa alatt, hanem éppen olyan munkát végez, mint bárki ebben az elfuserált világban, legfeljebb neki talán van egy nyuguszigete, egy olyan belvilága, amihez mérni merészeli a külső valóságot.

– Nem lehet, hogy ez nálad alkati kérdés?

– Hát igen, ha olyan családból jöttem volna, ahol sokkal több a biztonsági zóna, nyugodtabb a háttér, talán másképp alakul a valóságtapasztalatom. Tizenöt éves korom óta dolgozom. Nem arról van szó, hogy ez derogál, vagy hogy ez ne lehetne normális, de emiatt a tanulás mindig is lopott ideje volt az életemnek, egyfajta luxus, miközben megmaradtak a kétkezi munka világából származó alapvetések, s erre épült rá a szellemi élet, annak a jellemző munkamenete, sajátos csendigénye, morálja. És ezek a létmódok hatalmas erővel tudnak egymással szembehelyezkedni.

– Erre szoktam mondani, hogy lám, mégis megvalósult Marx utópiája: „reggel halász, délben vadász, este pedig kritikus”.

– Látszólag annál nagyobb a védettséged, minél később kerülsz bele ebbe a halászó-vadászó életbe. Más kérdés persze, hogy az inkubációs idő leteltével a műveltségednek, intellektusodnak, kvalitásaidnak megfelelő munkához jutsz-e például egy filozófiai PhD-vel. Minél korábban kerülsz a taposómalomba, annál több társadalmi rétegen át kell megújítani, újrafogalmazni magad, aztán elengedni azokat

a belátásokat is, míg legvégül csak ketten maradtok, te és a vers. Ezek olyan trenírek, olyan szemlélet- és ritmusváltások, amiket, ha nem lép meg az ember, nagyon gyorsan beledöglük, vagy zombiként élhet még egy keveset, de azt meg minek? És a szívvel, az idegekkel sem lehet szórakozni akármeddig.

– *Most kifejezetten az írásról beszélsz, vagy az írás és az irodalomszervezés, illetve önmenedzsmen-
teveredéséről?*

– Én most valójában az életről, vagyis arról beszélek, amit saját szemszögemből annak tapasztalok. Publikáció- és íráskényszer, kötetkényszer, ösztöndíjkényszer, vállalkás-kényszer meg egyéb más, az irodalom körül vállalt feladatok.

– *Akkor tökéletesen illik rád azt az Esterházy-féle definíció, miszerint író az, akinek gondot okoz az írás.*

– Ő talán nem ebben a kontextusban értette. Inkább úgy mondanám, hogy nekem gondot okoz az íráshoz való hozzáférés. Aztán a nyelvvel is külön meg kell küzdeni, sajátta kell szelídíteni. Ráadásul a karanténidőszakban elveszett az a napi írásrutinom, amit korábban kialakítottam magamnak. Otthon valójában alig tudok dolgozni, nem úgy, mint például egy kávézóban, ahová beülök délutánonként.

– *Mátészalkán, a Kékfrankos étteremben ülünk. Ez a törzshelyed?*

– Amikor lemegy itt az ebédeltetés, a pincérek baráti tapintattal és körültekintéssel viszonyulnak hozzám. Ilyenkor már kellemes nyugi van; ez a szolgálati helyem, itt szinte zavartalanul tudok dolgozni, csak a zenét kell néha lejjebb vetetnem, hogy halljam a saját gondolataimat. Ilyen szempontból is jó hely, és nemcsak főzni tudnak, a kapucsínójuk is jó. Mondjuk doktorit írni már kevésbé tudok itt. Arra van más kávézó. Csak az a baj, hogy oda újabban keveset járok. . .

– *Ha már itt tartunk, hogy jött képbe nálad a doktori iskola?*

– Szerintem a legkézenfekvőbb a filozófia felé fordulni, ha meg akarod ismerni a világot. Láthatod, hogy a pszichológia mögött ma milyen társadalmi támogatottság van, aminek az oka persze javarészt az emberek teljes zavarodottsága, vagyis a tűzoltás igénye és nem a világ megértésének a vágya. Én nem hiszem, hogy a pszichológia mindent tud és megold, mint ahogyan ezt sokan elvárják vagy remélik. Ha mélyen meg akarjuk érteni, hogy hová jutottunk az individuum vagy a szellem szintjén a 21. századra, akkor továbbra is a filozófiához kell fordulnunk. A pszichológia is abból nőtte ki magát.

– *Miközben, ha jól tudom, Freudot is kutattad.*

– Egy bizonyos tárgykorban igen, és persze fontosnak tartom az irodalomban is a pszichológia szerepét, de a költészet nem állhat meg kizárólag a mélylélektannál. A költészetben a mágikus, sámánisztikus kérdések legalább annyira fontosak, mint a szociológiai, pszichológiai vagy etikai összefüggések vagy a határok, a tabuk döntőgetése és az érvényes válaszok keresése. De úgy, hogy a vers mégse akarja megmondani a tutit. Ha az ember messzebbre akar jutni a megértésben, akkor rájön, hogy az egy mindenkor belső tudáson alapul, és valójában a belső tárhelyhez kell hozzáférnünk, ahhoz a tárhelyhez, ami mindannyiunkban megvan. Amikor olvasol, és őszinte vagy magaddal, neked is kinyílik egy ablak, és ha a szövegen keresztül is, de önmagadba láthatsz, mert valójában saját magadhoz kaptál egy kulcsot. A jó szövegnek ez a valódi feladata, és ennek a misztériumában van az írás nagy varázslata.

– Az olvasónak megjegyzem, hogy a beszédtempód egy Forma–1-es autó gyorsaságához hasonlítható, de szerencsére diktafonon rögzítjük a beszélgetést. Viszont amikor írsz, gondolom, azt nem ilyen sebességgel teszed.

– De. Verset gyorsan írok. Van úgy, hogy egy óra, másfél alatt, amíg a gyerekért nem kell mennem az iskolába. Nyilván egy nagy fokú űzöttség van e mögött, hogy hányféle szerepet élek, hányfelé figyelek, mennyiféle felelősségvállalás hajt, és ki tudom-e vagy ki akarom-e kapcsolni az egyidejű üzemeket, és én gyakran nem, mert segíti a verset, a versírást. Ám nem biztos, hogy az életet is segíti, ezért dönteni kell, hogy akkor mi legyen. Mennyi önsorsrontásba, életet veszélyeztető kanyarba száguld bele az ember, vagy inkább a nyugodt tempójú, boldog életet választja. Esetleg, hogy tud-e borotvaélen táncolni, és ha igen, meddig? Korábban azt mondtad a verseimről, azok rétegzettségéből azt a következtetést vontad le, hogy talán évekig írom egyiket-másikat. Pedig ezek mögött az előzetes, többsikű életidő áll, nem pedig a versírásra szánt, stopperelhető idő a mérvadó.

– Tehát a vers nálad egyetlen nagy kilégzés.

– Igen. Ritkán van olyan, hogy egy verset nem tudok egy ültő helyben megcsinálni.

– Hogy néz ki egy átlagos napod?

– Mint bárkié. Reggel fél nyolctól tanítok. Nem tudom, hogy milyen egy viszonylag normális munkahely, de olyannak gondolom, hogy az ember találkozik kb. tíz munkatárssal a munkaidő alatt, az nem kevés, és szót tudnak váltani érdemben. Esetemben csak kollégák vagyunk ötvenen, a diákjaim, ha csak a fele iskolát tanítom, akkor is két-háromszáz fő, vagyis a nap végéig száz-kétszáz emberrel találkozom a suliban. Aztán, ha beülök ide, megiszom egy kávét vagy kapucsínót, igyekszem összedrótozni az agyamat, hogy jó esetben verset, rossz esetben valami adminisztrációs munkát csináljak. De gyakran itt szerkesztem A Vörös Postakocsi versrovatát is.

– Arányaiban melyik a több?

– Változó. Ha viszonylag nyugi van körülöttem, vagy épp válság, de időm van, akkor jönnek a szövegek is. Most a Térey-ösztöndíj meg a Petőfi Irodalmi Ügynökségen keresztül az év kiemelt szerzője projekt feladatokat ad, ráadásul a kötetem bemutatói is a nyakamon vannak. A karantén miatt egyelőre kevesebbet utaztunk, mint amennyi a tervben volt. Most épp Romániában kellene lennem egy költészeti világfesztiválon, Konstancában, amit a pandémia miatt elhalasztottak. Mindig a nyárban szoktam bizakodni, hogy utolérem magam versírásban, de rendre nem ez történik, úgyhogy tanév közben, a hétköznapi működésben kell valahogy keretet találni az írásra.

– Lapot szerkesztesz, „Költők egymás között” címmel közönségtalálkozókat szervezel, köteteket és disszertációt írsz, tanítasz, emellett férj és apa vagy. Hány gyereked is van?

– Titkon sajnálgatjuk még, hogy csak egy gyerekünk született, és nehéz szívvel adtuk oda hozzátartozóinknak a gyerekágyat, -fürdőkádat, pelenkázót, de a feleségem betegsége után azért is hálásak vagyunk, hogy ő életben van, hogy élünk, és van egy gyönyörű kislányunk.

– Erről szoktál beszélni?

– Jellemzően nem, de a versekben nincs eltitkolva. Volt egy daganatos megbetegedése, akkoriban terveztünk gyereket vállalni, és minden borult. Nagyon komoly érvágás volt az életünkben, az ember észrevétlenül képes egy hét alatt fogyni tíz kilót, a világ összeomlik körülötte, és mindezt úgy kell paravánozni, hogy a párod, aki viszont ténylegesen bajban

van, lehetőség szerint minél kevesebbet tapasztaljon a te világlásodból, hiszen számára épp te vagy a világ, amibe kapaszkodnia lehet. Műtét, kemó, sugár, hormonkezelések. Sok éven át tartó lélekölő folyamatok indulnak el, amikbe bele is lehet rokkanni. De ezek után újratervezni, megmaradni és családdá bővülni nagy kegyelem.

– *Mondhatni, hogy ez az egyik fő témád?*

– Nagyon erősen áthatotta a feleségemmel, ahogy az egész világgal való kapcsolatomat is, így evidens módon az írásaimban erőteljesen jelen van. Fő témának mégsem mondanám, bár kétségtelen, hogy átértékelődött az élethez, önmagunkhoz és az egymáshoz való viszonyunk. Minden személyessé vált, és nem akartam már olyasmivel foglalkozni, amit az életünk felől marhaságnak vagy feleslegesnek látok. Amikor egy házaspár ilyen válságba kerül, olyanfajta kötelék és szövetség alakul ki két ember között, aminek az érési idejét normális esetben nehéz megsaccolni. Mi lélekben villámgyorsan megvénültünk. Mindennek ellenére így is túl sok feladatot vállalunk mindketten, pedig Örkeny a tizenkét háromlábú kutyával és a behúzott kézfékkal egyértelműen mutatja, mi lenne a helyes tempó, életsebesség.

– *Olvasói szempontból ez a lojalitás kétoldalúnak tűnik: azzal, hogy te átemeled őt, illetve magokat az irodalmi térbe, már nemcsak az édesanyád válik az irodalom „áldozatává”, hanem a feleséged is, aki asszisztál ehhez.*

– Az elején néha olyan érzése volt, hogy túlságosan kinyitom az életünket, de aztán rájött ő is, hogy egyetemes dolgokról van szó – minél nagyobb a baj, annál személyesebbnek mutatja magát, de aztán mégis kiderül, hogy nemcsak és nem kizárólag a mi életünk ez, hanem mindannyiunké. Az olvasóknak ezek a dolgok a saját magukhoz való hozzáférést segíthetik, és ez magasabb minőség, mint az ujjal egymásra mutogatás, vagy a hétköznapi életünk felőli számonkérhetőség. A szerzőnek szereplői vannak, felesége, anyja, apja, testvérei, szomszédai és szabadsága, hogy az életet visszatükrözhesse a szereplőin és a történeteiben keresztül. Ennek ellenére volt, amikor azt kérte a feleségem, hogy egy adott verset ne publikáljak. Az máig egy zárt asztalfiókban van; de lehet, eljön az ideje, hogy az a vers is túljut a privát lelki zónán.

– *Egy régebbi interjúdban Pilinszkyt nevezted meg kedvencedként.*

– Pilinszky egyidőben nagyon fontos volt számomra, de aztán sok éven át fékezett. Beleagadtam. Nem lehet ugyanazt csinálni, amit már ő megteremtett, s jól. Volt olyan hasonlatom, amivel később Pilinszky egyik versében találkoztam. Az ilyesmit nem lehet átemelni a saját lírámba, hiába találtam ki én is. Persze kellett az olyan kor- és pályatársak is, akik megértettek belőlem valamit, és általuk én is megérthettem néhány dolgot. Ahogyan az erdő fái érintkeznek egymással a gyökerek és a lombok által. Látod a kollégáidat, ahogy írnak, ahogy a mai nyelven megszólalnak, rád néznek – és vitába kerülsz velük vagy önmagaddal. Egyszer például Miklya Zsolttal írtunk közösen egy verset, a *Testi misék* kötetemben található, de sokan vannak mások is, akiknek akad mit megköszönöm. Közös repülések vannak. Átszólunk egymásnak hol láthatóan, hol láthatatlanul.

– *Vidékiség. Egyfelől van egy földrajzi távolság a fővárostól, másfelől az elmúlt években Mátészalkán egymásnak adták a kilincset a kortárs költők, akikkel telt házas közönségtalálkozókon beszélgettél.*

– Tíz évvel ezelőtt indítottam el a „Költők egymás közt” beszélgetéssorozatát. Alkalom nyílt elhívni Mátészalkára, Vásárosnaményba, Nyíregyházára Zalán Tibort, Kemény Istvánt,

Szabó T. Annát, Kiss Judit Ágnes, Kántor Pétert, Tóth Krisztinát, Jónás Tamást, Kukorelly Endrét, Háy Jánost, Turi Tímeát, Térey Jánost, Szentmártoni Jánost, Payer Imrét, Deák Botondot, Nagy Zsukát, Lackfi Jánost, Zsille Gábort, Turczi Istvánt, László Noémit. Hogy a pályatársaimmal beszélgetni tudjak, ha már nem Budapesten élek, elhívom és bemutatom őket a diákjaimnak és a helyieknek.

– *Ezeken a turnékon, feltételezem, magánemberként is sok időt töltesz a vendégeiddel. Vannak olyan emlékezetes pillanatok, kulisszatitkok, amiket megosztanál az olvasóval?*

– Ezekbe nem mennék bele, de előfordul, hogy az esti fellépések után éjszakába nyúló borozások, viták következnek, hiszen nálam alszanak a kollégák. Nagy kihívás másnap reggel négy száz kritikus diák előtt épeszű beszélgetést folytatni, de addigra valahogy magához tér mindenki, mint őszi légy a napon.

– *Tanítványaiddal milyen a kapcsolatod? Nem tudom, van-e még egy ilyen párosítás az országban, mint a tiéd: filozófia és testnevelés?*

– Ilyen szakpár szerintem sosem létezett, pedig Platónnak *Az állam* című művében voltak ezzel kapcsolatos nagyigényű elképzelések. Az, hogy több szakod van, közvetlenebb kapcsolatot eredményez a diákokkal. Míg az egyik órán vére menő röplabdameccset folytatsz, addig a következőn már Arisztotelész Nikomakhoszi etikájáról vagy Nietzsche halott istenéről folyik a vita. Heti szinten akár hét-nyolc órát vagy együtt ugyanazokkal a diákokkal. A szüleikkel nincsenek ennyit. Amíg az egyik tárgyon keresztül megismeresz valamilyennek egy diákot, addig más órán egészen más ember tárulkozik ki előtted. Olyankor csak ámulsz.

– *Négy diplomád van, ez hogy jön ki?*

– Van egy testnevelői, egy gyógytestnevelői, egy filozófusi diplomám, és képzeld, a helyi erőknek köszönhetően filozófusként külön diplomát kellett szereznem az etika tanításához.

– *Amivel most már csak általános iskolában taníthatsz.*

– Dömpingszerűen irányítottak boldogot, boldogtalant az etikaképzésre, tök mindegy volt, milyen műveltségi területről érkezett, mert akkor az volt az irányelv, hogy ez fontos. Most még lehet etikát tanítani gimnáziumban, de felmenő rendszerben pár éven belül ezt is kivezetik. Három egyetemi diplomámat dobhatom a kukába. A gyógytestnevelést már kivették, a filozófiát is, most az etika kocog kifelé a rendszerből.

– *Tökéletes orvosi lova vagy az oktatási rendszernek.*

– Az a szép, hogy ez mintha azt sugallná: Lacikám, értsd már meg végre, neked nem ezt kell csinálnod. De ezt nehéz megérteni. Az íráshoz viszont sokkal több időre lenne szükség, mint amennyit jelenleg fordítani tudok rá.

– *Otthon érzed maga Szalkán?*

– Nézd, az egész élet egy átmeneti állapot. A centrumtól távol vagyunk, de onnan is kell nézni ezt, hogy a családomnak hol jó. A tágabb család, a gyerekeim nagyszülei, testvéreim, azok kisgyerekei fontos tényezők.

– *Édesanyád olvasta a hozzá vagy róla írt verseid?*

– Igen, találkozott velük. De melyikre gondolsz?

– *Ezek szerint még él?*

– Igen. Bár van egy versem, amiben majdnem meghalt. Vagy nem?

– *Oidipusz királyságom című versedben a lírai én egy fürdőkádban fürdeti a magatehetetlen édesanyját.*

– Ja, igen, egy nagyon közeli, családi történet, még ha nem is így történt, de úgy éreztem, ezt meg kell írni. Nevezhetjük fikcióversnek.

– *És a kitagadás?*

– Az kőkeményen életélmény.

– *De már nem aktuális?*

– Egy kitagadásélmény mindig megrázkódtatást vagy értetlenkedést hoz, aztán mélyen befelé figyelsz, hogy mit ronthatnál el, vagy hibáztál-e bármiben, mert tapasztalatlan kitagadottként nem tudni, mit jelent ez, mi a tétje. Nem is anyagi, hanem lelki értelemben. Nem a szüleim, hanem a nagyapám tagadott ki. Persze megkaptam egy kollégámtól, hogy „hát, nem lehet könnyű a szüleidnek lenni”. Egyszer csak kiderül, hogy olvasnak, számít, amit írsz, tétje van a verseknek is. Aztán évekkkel később meglátogattam mégis az öreget, a *Rézcsavár* című versemben (Mácsai Pál mondja a kalligramos hangoskönyvemben) írok is erről a találkozásról. Persze az egész család neheztelését cipelni inkább furcsa dolog volt, mint elkeserítő. Elkeseredni már volt alkalmam korábban. De tudod, az van, hogy valamiért írni kezdesz, és van úgy, hogy épp azért fordulsz az íráshoz, mert nem tartozol vagy tartozhattál eléggé a természetes közösségeidhez. Majd amikor már eljön, hogy az egyéni dzsungeled hatalmas fákkal és kibogozhatatlan indákkal megteremti neked az utat, s te már csak a dologgal foglalkozol, amit eddig is tettél, jobbat úgysem csinálhatsz. Rátalálsz a saját költői-írői stílusodra, státuszodra, és az behuzagolja a további működésedet. Ez jön. Ezt nem lehet tervezni. Legalábbis én mindig irtóztam a tervezéstől. A könyveimet sem szoktam előre tematizálni, pedig biztos sokat segíthetne, de nem vagyok ennyire tudatos alkotó.

– *Látsz magad előtt filozófusi karriert, vagy a bölcselet inkább egyfajta hátországa a műveltségnek?*

– Lehetett volna opció, fel is merült bennem, de egyre távolabb érzem magam ettől. Egyébként sem a diploma vagy a kutatói karrier miatt kezdtem bele, hanem hogy közelebb kerüljek ezekhez a szerzőkhöz, szövegekhez, megtanuljam a filozófia sajátos nyelvét, szemlélődési horizontját, de főként, hogy a saját válaszaimat megtaláljam.

– *Térey-ösztöndíjként hogy élted meg az elmúlt időszakot?*

– Tavaly is szerveztük postakocsis nyári írótábort, ahol fiatal tehetségekkel foglalkozunk, és ahová Térey Janit is meghívtuk mint vendéget. Pár héttel a halála előtt rögzítettük a tábori feladatokat, technikai kérdéseket. Az a tállyai tábor nagy szívfájdalommal jött csak össze.

– *A Térey-ösztöndj körüli kultúrkampf elkerült?*

– Némi szorongás talán volt bennem egy-két napig, de ilyesmit érzek néha akkor is, ha utolér valami vállon veregetés. Nem értek el támadások, egyébként is a munka felől látom a világot, így aztán a feladatokra koncentrálni hamar eltávolítottam magamtól a díj körül kialakult cécót.

– *Az írásaidkal kapcsolatban érkeznek visszajelzések, tartod a kapcsolatot az olvasóiddal?*

– Ma épp írt valaki egy ímélt, de néha más felületen is megszólítanak. Persze, fontosak a visszajelzések, de nem kutatom annyira, hogy kinek mit jelentenek a verseim. Ha valaki ír, visszajelez, annak persze örülök.

– *Prózaverseket és kötött formájúakat is írsz. Mindkettő egyformán fontos a számodra, vagy csak technikai, gyakorlati kérdés, hogy mikor melyiket?*

– Menet közben derült ki, hogy kötött formákat is érdemes használni, mert azokon keresztül a szerző is nevelődik, még a szabadvershez is ad valami tartást, de azért nem erőszakolom magamra a kötött formákat. Nincs bennem feltétlen elszántság, hogy csak kötött vagy csak szabad legyen valami. Ha bajod van, tudd, hogy milyen nyelven lehet azt feloldani. Ha lehet. Az, hogy milyen minőségi szövegkontextust működtetsz, hogyan hozod játékba a szöveget, mennyire tudsz mélyre ásni, hogy a dolog költészetté emelkedjen, az már önműködő. Nekem akkor és úgy fontos a költészet, hogyha közben az önfeltárásig, sőt olykor az önfeladásig juttat. Ha ez nem történik meg, akkor csak pofázás az egész, felesleges rá időt fecsérelni.

– *A prózával vannak terveid?*

– Újabban kisprózákat is írok, egy-két oldalasakat, amik már nem férnek bele a vers általam elképzelt kereteibe, így lassan-lassan készülget egy prózai anyag, ami már önmagában furcsa, mert most sem érzem, hogy komolyan foglalkoznék prózával, ugyanakkor azt sem gondolom, hogy egy író értékesebb lenne, mint egy költő.

